

„С ГЕОМ НА РЕДУТУ“ ПОД ЗВЕЗДАМА II

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија
E-mail: mdimitrijevic@aob.bg.ac.rs

Резиме: Размотрено је и анализирано лирско-поетско стваралаштво савремених бугарских песника Илијане Илијеве, Рајча Русева Рајсна, Зинаиде Чаушеве, Маје Митове, Милче Кирилова Цветкова, Улјане Паскалеве, Цонке Христове, Ангела Ангелова, Павлине Јосеве, Латинке-Златне, Михаила Милчева, Веселке Христове, Здравке Шејретове, Трендафила Василева, Руже Велчеве, Красимире Јанкове и Геневе Цандеве, са нарочитим нагласком на космичким мотивима у њиховом стваралаштву.

На претходним скуповима „Развој астрономије код Срба“ V и VI, представили смо лирска остварења надахнута космичко-небеским мотивима и симболизмом, низа даровитих бугарских песника окупљених око литерарног клуба „С Геом¹ на редуту“.

Овде су представљени нови препеви на српски, који ће, надамо се, нашој јавности, па и шире, пружити прилику да ужива у другачијим од научних, распеваним виђењем неба и астрономских мотива.

На почетку ове нове збирке лирско-поетских дела бугарских песника надахнутих космичком симболиком су стихови Илијане Илијеве, даровите

¹ Гео Милев (1895-1925) је знаменити бугарски песник. Ларпурлартиста, модерниста уз склоност ка експериментисању. У каснијем периоду, Милев је еволуирао ка марксистичким схватањима и погледима на уметност, у оквиру часописа *Пламък* (Пламичак). У поменутом часопису објавио је револуционарну поему *Септември*, због које је касније прогањан. Он је врло значајан представник књижевне левице, која је тада била присутна и на нашим просторима. У мају 1925, због својих прогресивних схватања и делања, убијен је од стране бугарске полиције.

Објавио је више збирки песама, а афирмисао се и као врстан преводилац класичне и модерне поезије, укључујући ту Бајрона, Гетеа, Мајаковског и друге. Дела: *Жестокият пјрстен*, *Иконите Спят*, *Антология на жълтата роза*, *Антология на червената роза* и др. *Енциклопедија Лексикографског завода 5*, Загреб 1961, стр. 193.

поетесе овенчане бројним књижевним наградама, чија смо остварења представили и на конференцијама „Развој астрономије код Срба“ V и VI.² Изабрали смо три песме са небеско-космичком тематиком и неколико хаику стихова Илијеве, великог мајстора овог жанра.

Илијану посебно надахњује Марс, црвена планета, симбол рата, али и човеке тежње и наде да буде прва на путу ка звездама. А ако их никада не досегнемо, она се пита да ли су „животи на Земљи (...) претече / сусрета у небеским вртовима“. Своме драгом она хита летећи кроз простор на крилима љубавне чежње попут светлости и поручује му:

*Ти само гледај – у орбити ме чекај,
нека Сунце гори од тебе на корак
и видиш ли ме – ту светлост кроз мрак –
нек брзину ми смири твој загрљај.*

Упијајући космички сан човечанства и његову чежњу да крена ка звездама и исказујући је као властиту жудњу она моли драгог:

*одведи ме на Марс, сред звезда ме баци у простор
да ко срећна комета на космичку кренем параду.*

Рајчо Русев Рајсн, богата стваралачка личност и познати бугарски песник овде је заступљен са две песме а у претходним Зборницима³ смо детаљније приказали његова остварења.

У тематски веома занимљивој песми „Повратак“, у космичком „великом сажимању“, којим се по извесним космолошким сценаријима завршава постојање нашег Универзума и почиње неки нови циклус, у великом повратку васионе „ка прапочетку“, „до пратаме. / До хаоса, до протоплазме“, Русев види и решење својих проблема. Јер кретање ка праизвору свега за њега је и пут од бола до светлости и жели да иде у том смеру „све док не престане да сања“ и док се „болна рана што постоји“ не раствори у светлости. Али Рајчо слути да је повратак у „прапочетак“ зора новог стварања, новог космичког „Великог праска“. Звезде ће опет засијати и експлодирати као супернове, просипајући у међузвездани простор космичко семе из кога ће настати ново човечанство и можда опет „Дарвин, Маркс“...

² М. С. Димитријевић, *Хаику васељена Илијане Илијеве*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба V“, Београд, 2009, стр. 780-782.

М. С. Димитријевић, *С Геом на Редуту под звездама*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VI“, Београд, 2011, стр. 1095-1096.

³ М. С. Димитријевић, *Катедрално озвездање космичке ноћи у поетском стваралаштву Рајча Русева Рајсина*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба V“, Београд, 2009, стр. 769-771.

М. С. Димитријевић, *С Геом на Редуту под звездама*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VI“, Београд, 2011, стр. 1095.

Зинаиду Чаушеву, песника велике књижевне културе, која је део студија завршила у Београду, а са чијим стваралаштвом смо се упознали на претходним конференцијама,⁴ овде поново представљамо са две песме. У песми космичке инспирације, „Васељенски ехо“ Чаушева полази од чињенице да смо сви настали од звезданог праха, које су умируће звезде својом експлозијом разбацале по васиони створеној „у космичком трену“ омогућивши наш настанак. Предајући се са потпуним поверењем Божијем промислу она каже: „Лако ми је јер ја носим свој крст, / а и Божије љубави пламен“.

У једном броју песама Маја Митова знатну пажњу посвећује митско-поетским и космичким темама и мотивима.⁵ Међутим, она има и друге поетске преокупације, нарочито оне које су повезане са симболиком света детињства и интимног живота и унеколико метафизичким поетским захватима. Носталгично пева о детињству и младалачким данима, са потребом да се врати у тај шаролики миље и реинкарнира нешто од онога што је минуло. Висок интелектуални ниво, продуховљеност и разуђена књижевна култура карактеришу њену лирику.⁶ Уз то, разигране поетске слике и визије, са бираном и дубље осмишљеном метафориком, одлика су њене *Друмовнице* и слободарски спиритуализованог *Избора*. У поменутих песама присутан је изразитији лични исповедни тон, разуђена емотивност и дубља филозофско-поетска промишљања.

У *Друмовници* Митова указује на законитости кретања њене душе саденуте у стиховима. Само заговарање закона упућује на један виши степен праћења и разазнавања унутрашњих преламања, њиховог узајамног повезивања и процесуалног дограђивања у правцу могућих предвиђања. За себе каже да је навикла да се разлива и разастире *на широко*, као река или неухватљиви ток свести. Она путује попут светлосног зрака, растворена између две круцијалне космичке појаве: зракосвитања и сумрачја, што се све догађа у богатству и лепоти сунчевог пресипања. Оваквим поетским сликама она на изванредан начин следи своје космичке визије, на које смо већ раније указали, само овога пута у нешто изразитијој дихотомији.

Понета снажним унутрашњим поривима Митева раздешено, у тежњи за апсолутном слободом, лута тамо где је очињи вид вазноси и води, а дубоки немири и сучељавања је пак *одвуку* у неслућена пространства. Као велики немирник, неспокојник и слободар, не жели да се проспе и разастре у мирну пристанишну луку само једног *бродочовека*, већ тежи да улије себе и своје

⁴ М. С. Димитријевић, *Антологијски стихови Зинаиде Чаушеве, поетесе Сунца и љубави*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба V“, Београд, 2009, стр. 790-791.

М. С. Димитријевић, *С Геом на Редуту под звездама*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VI“, Београд, 2011, стр. 1095.

⁵ М. С. Димитријевић, *Митско-поетска космогонија Маје Митове*, Развој астрономије код Срба V“, Београд, 2009, 773-778

⁶ Исто, стр. 773.

снове у велики *Океан*, који је огромним обухватом и дубински скоро безграничан и недокучив. У том смислу и сам песнички субјект, због свеколиких стремљења ка слободи и силовите размахнутости, слуги у себи извесну почетну неодређеност, несводљивост па и неухватљивост. Нагласимо овде да је симболика *океана*, на који се поетеса позива, вишезначна и у основи у складу са виђењем његових митолошких функција, посебно у односу на водена пространа схваћена као извориште живота, слободе разастирања, али и трајности у одолевању.⁷ Слобода самопрепуштања океанској просторности, сновидовности и несусталом друмовништву, у филозофско-поетолошком смислу код Митове, може да се схвати и као прилика да се чини оно што душа поетесе жели.

У надахнутој песни *Избор* Маја Митова се, поред осталог, бави сложеним филозофским појмом, који су разматрале генерације мислилаца од времена антике, преко Хјума и Канта, до феминистички и постмодернистички усмерених стваралаца. Зато, с разлогом, наша песникиња посвећује видну пажњу овом деликатном феномену, који обузима целину њеног бића, захватајући при том и питање слободне воље и вољности, што избија из целине ове мудре, сликовите и лирски узносите песме.

Већ у првом стиху сликовито истиче да за слободом трчи *као за децим змајем* из чега провејава носталгично расположење за недостижним временом детињства. Дечји змај поетски сажима оно што је лирски смисао слободе, коме она метафорично придодаје јарбол и кормилара, што су вођени и усмеравани унутрашњом снагом *ветра*, који ту није само симбол ваздушних кретања, већ је више упућен ка слободном лету, јер он у лирским визијама носи васцели свет, па је у библијском смислу *почетак свих ствари*.⁸

Са општег фона певања о слободи она прелази на подручје дубоке личне упитанности:

*да ли је уже које нас повезује
онај ланац што не даје крила,
него окива,
слободу за округлу јој капу.*

Митова се пита да ли то уже које је повезује са змајем даје слободу или је спутава и окива преобраћајући се у ланац, због кога не може да се окрилати измичући детерминацији. Она чулни доживљај слободе доводи у непосреднију везу са афективним стањима и жудњом да се вине у отворене астралне просторе.

⁷ Ж. Шевалије, А. Гербрант, *Ријечник симбола*, Загреб, 1987, стр. 445-446.

⁸ Ханс Бидерман, *Речник симбола*, Плато, Београд, 2004, стр. 427.

Милчо Кирилов, последњих година заједно са интензивним научним радом, посвећује већу пажњу поетском стваралаштву. Истовремено са тим, плодотворно дела у домену организовања научних конференција; па је тако са аутором овог прилога недавно остварио VIII српско-бугарску астрономску конференцију, на југу Србије у Лесковцу. Поре тога, даје велики допринос у неговању, афирмисању и креативном окупљању даровитих песника, различитих оријентација, поетика и стилско-изражајних могућности. Запажено је његово не само научно, већ и песничко присуство на књижевној вечери, организованој поводом поменуте Осме конференције, деветог маја 2012 у Културном центру Лесковца.

Поезију Милче Кирилова карактерише снажна емотивност, богата рефлексивност, обраћање пажње филозофским темама и мотивима, као и певање у народском духу са продоховљеним анегдотским појединостима. При том се служи и астралном симболиком када пева о најразличитијим животним, друштвеним, космичким и другим представама.

О овом распеваном астроному и лирски надахнутом визионару писали смо у два маха. Први пут у контексту осврта на савремене бугарске песнике у оквиру клуба „С Геом на Редуту“,⁹ а други пут, разматрали смо и анализирали његово лирско стваралаштво,¹⁰ у оба случаја стављајући акценат на космичке преокупације. Вредно је помена да Ђорђе Петковић у неколико махова, у оквиру својих деконструисаних сонета, посвећује стихове Милчи Кирилову Цветкову, као једном од истакнутих бугарских астронома и песника.¹¹ То је показатељ да лирика Милче Кирилова има одјека и ширу рецепцију у једном делу српског песништва (културолошки пројекат „Јухорско око“).

У песми „Када сам те видео“ Милчо своје поетске опсервације усмерава ка занимљивом певању о особеној и вишезначној визији, која може да има уже теолошке, животне и интимистичке одлике. Ту себе замишља у необичним ситуацијама страдалничког разапинања на крст, спаљивања на огњу и кулминативног повратка из звезданог пространства, у којима види себе.

У моменту распињања на крст песнички субјекат је без страха, чак и када га бичују, док он са свог страдалачког пиједестала баца поглед на гомилу. И ту Кирилов узвикује „И видех те! / И видех те!!!“ што се рефренски понавља у свим различитим ситуацијама.

У наредној строфи песник помиње троцвет, који је вишезначан симбол и то управо због своје звездасте структуре круничних листића,¹² који

⁹ М. С. Димитријевић, *Распевани астроном и лирски визионар Милчо Кирилов*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба V“, Београд, 2009, стр. 765-769.

¹⁰ М. С. Димитријевић, *С Геом на Редуту под звездама*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VI“, Београд, 2011, стр. 1096-1098.

¹¹ Ђорђе Петковић, „*Астрограна са Балкана*“ и „*Геини астралци*“ I и II, ова књига.

¹² Ханс Бидерман, *Речник симбола*, Плато, Београд, 2000, стр. 54.

асоцирају на крст, заставу тробојку и др. И поново са врха, маштајући да прође испод дуге, гледа на васцели свет, понављајући напред поменути рефрен. Троцвет упућује, поред осталог, на страдалништво, као и на микрокосмичке представе и визије. А пролазак испод дуге подразумева неку врсту преображења, као и сусрет неба и земље, те различита стања свести.

На симболику троцвета надовезује се огањ, варнице, ломача и пламен, који симболизује различите моћи и силе трансценденције. Али огањ, заједно са пламеном, има и дубље амбивалентно значење, које иде од онога што је творно до заторног¹³ у смислу ломаче која све прождире. Милчо инсистира на тој сагорителној снази огња изнад којег се поново уздижу очи које „гледају последње“.

У завршном делу песме, оглашава се песнички субјекат, који „из сто васиона“ носи нове истине. У лирском смислу, звезданим прахом присутан му је шлем попут скафандра космонаута и он је заглаван ко га све дочекује. Рефренско понављање „И видех те“ у поенти има пет знакова узвика, који означавају песникову екстазу, када угледа визију што га обузима. У асоцијативном погледу, последња строфа се може различито интерпретирати, уз указивање на чињеницу да нове истине значе истовремено и нова животна обличја, нове светове, нове верско-идеолошке погледе и нове звездане љубави.

Небо је инспирисало многе песнике, па и Милчу Кирилова, који на свој начин дочарава његову поетску слику као дела универзума. За њега небо није само место на коме се налазе звезде или Бог са својом свитом, већ оно што означава сваковрсне и понекад сасвим необичне животне појаве. Тако он појмовно небеске просторе види као нешто што се изражава земаљским атрибутима, који се уз мало имагинације могу замислити. Песник види девет небеса али и „живота девет“ и ту одмах укључује занимљиву појединост о мачки која никада није пала на леђа; па потом истиче да су јад и сузе чемерније од проклетог јарма.

У наставку он помиње девет живота, који могу бити вид довршености и целине, али од свега жели само један, једини живот – да изживи лепо. Међутим, заносна и плава вила лепоте и чари одлази као сан. Незадовољан са девет живота он би са десетим небом да досегне парадигму стварања, која у себи сажима скоро све ствари и могућности. У том смислу он иде корак по корак, стопу по стопу, па одједном од милиметра скаче на милион, када му измиче „команде звон“. Међутим ту је ехо и јака, гром руши димњаке и на крају, у духу надреалистичке поетике спонтаности, он еуфонично доводи у везу „електроцентралне и сандале“ и као моћник скида их и полази даље. Да би домашио десето, за њега божанствено небо, не дозвољава да му нико броји вотке које испија:

¹³ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, Просвета, Нолит, Београд, 1986, стр. 180.

*Сипај још једну, нек буде десет!
Будим се, водвиљ на ТВ гледам.*

Уместо божанског савршенства, десетог неба, он се будан суочава са баналним водвиљем на ТВ екрану – истиче Милчо у поенти.

Певајући о десетом небу, он чини се има у виду богату симболику и оног што је паклени девети круг и све остало што је у знаку тројне тријаде девет сфера и прстенова. То му је девет небеса за тегобних девет живота, од којих би ипак само *један* што може да представља *збир свих могућности*.

Милчо Кирилов је доследан својој смелој и оригиналној поетици поигравања са традиционалним симболима, визијама и представама, које на помало ироничан начин интерпретира. При том он бира детаље из животворне народне традиције, које спретно уклапа у своју разиграну лирско-мелодиозну концепцију.

Врло смело преплиће сновидовно, имагинативно, са животно реалним и само наизглед тривијалним, када се после десете вотке, са разореним илузијама, судара са иронично саркастичном водвиљски виртуелном сликом света.

Улјана Паскалева, поред надахнуте хаику поезије, пева и о сложеним филозофско-теолошким темама, које доводи у везу са богатом и разноврсном космичком симболиком. А своје стихове осмишљава и бираним митолошким појединостима, као и елементима дубље рефлексивности. За песму *Зороастер златна звезда* узима мото из библијских *Псалми*, који најављује њену окренутост разноликим космичко-митолошким појавама, од древне персијске филозофије, преко античког доба и хришћанства, до новијег времена. Зелена паша и тиха вода из идиличних библијских приказања, представљају увод за обраћање персијском проповенику Заратустри, који зору и сунце дочекује.

Код ње, све је у знаку почетног З и вишесмислене употребе различитих имена, која означавају оснивача маздаизма. За њу је Заратустра – симбол светог огњеног ритуала. Поетеса се обраћа персијском божанству Ахура Мазди, које је извор Добра, коме она ради супротности додаје и зло, против кога се поменуто божанство истине и светлости непрестано бори. И ту смело доводи Заратустру у непосредну везу са Исусом, истичући да је Зенон открио

*Закон По-
Знавања и границу Не-
Знања, пред којом је чак и
Зевс Олимпијски подчињен.*

У средишту њене пажње су пре свега знање и мудрост о којима поетски, лапидарно и афористички говори, наглашавајући да је Знање носилац снаге и да истовремено рађа Мудрост. А знање и мудрост су симболично означени

као Двери. Она с разлогом инсистира на дверима која означавају двокрилна врата на олтару у православној цркви.¹⁴ Двокрилне двери су Знање и Мудрост. Али те Двери, у смислу парадокса који је једна од основа древне филозофије старог истока, иако затворене - отварају.

Знање које се заснива на искуству и може да оличава увид у суштину – «зиму прогони из Душе». На душу се овде гледа као на целокупно знање које израста из осета, «а сви осети из покрета, али и сва материја у себи носи настројеност према осетима».¹⁵

Злато, које је симбол обасјања, мудрости, трајности и богатства, поред осталог, у њеним стиховима повезано је са животним принципом оличеним у крви; па тако злато мудрости у соларној енергији крви – «даје благородство». Златни метал је, према поетеси, «космосом надахнут». Она у овом контексту помиње и златно «Фабержеово јаје и то не случајно», које асоцира на античку претставу космичког јајета. После космичког надахнућа и јајета, она афористички закључује:

*Земља су Двери ка новом
Знању с Небеса,
Земно нам тело –
Затворено је у ковчег за вечна времена, ако
Змија угризе свој реп.*

Земља, која је стедиште практично делатног, отвара олтарске двери – ка новом и незаном знању велеучености што долази с небеса. Ако оно омогући да «змија угризе свој реп», што симболизује бесконачност, «земно нам тело» биће заувек затворено у «ковчег» вечног трајања, поручује поетеса.

Мало је песника који су на овај начин у својим стиховима сажели нешто од основа мудрости старог истока, античког света, хришћанства и нових филозофских учења, а све то оплеменили богатом симболиком астралне и животне постојаности – непостојаности. Улјана Паскалева то чини на продуховљен начин, смело прожимајући теолошко, митолошко, библијско, оветско, са лирски осмишљеним животним појединостима.

У једном од ранијих осврта на песнички круг «С Геом на Редуту», скренули смо пажњу на Улјану Паскалеву, као на аутора занимљивих хаику песама.¹⁶ Под заједничким, симболично осмишљеним насловом «Бело и розе», она објављује више оваквих стихова, од којих већина заслужује пажњу и то понајвише због суптилног лиризма, мајсторски одабраних детаља и животних појединости, које чине лепоту људског света и

¹⁴ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. IV, САНУ, Институт за српскохрватски језик, Београд, 1966, стр. 83.

¹⁵ *Речник филозофских појмова*, БИГЗ, Београд, 2004, стр. 147.

¹⁶ М. С. Димитријевић, *С Геом на Редуту под звездама*, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба VI», Београд, 2011, стр. 1099.

постојања. Она се, с пуно разлога опредељује за поменути колористички означен наслов. Пре свега зато што боје, поред осталог, симболизују оно што је манифестно, диференцирано и разнолико, а у знаку су афирмације, зрачности и светлости.¹⁷ Боје носе у себи нешто од космичког симболизма, који смислено посредује у више космогонија,¹⁸ што је у сагласју и са зором, месецом и сл. Бела боја коју истиче у наслову, у знаку је трансцендентног савршенства, једноставности, светлости, чистоте, невиности и др. Бела боја у певању Улјане Паскалеве, на свој начин исказује зору, која је обукла «вазу и девојку / у светлост». Складан облик вазе асоцијативно упућује на лепо извајану девојку, што је одевена у хаљину светлости, што опет указује на чистоту и чедност, као и на премоћ духовног над корисним и путеним.

Бела боја у споју са розе, асоцијативно може да назначавља љубав, радост, светковање, ритуалност и др. Стена о којој Паскалева пева је розе боје и, у складу са хришћанском традицијом, може да сличи води што из ње излази и у извесном смислу означава спасење. Та розе стена, која је израз поузданости, снаге, уточишта, крепости, наднела се над реку што је проток света, па сличи жени која се моли, што опет са своје стране, може да оличава и представу Христа, који је стена и извориште живих вода.¹⁹

Вишња у народним веровањима има важну улогу у вези са љубавним чарањима²⁰ а доста често се помиње и у народним љубавним песмама. Вишњев цвет је у знаку сеновитог дрвета, које има чаробну моћ, али може да буде и симбол нежне и срећне љубави. Тај вишњев цвет је у оку бунара, који делује као једнооки рањени киклоп.

Поетеса Паскалева је свесна да је море симбол динамике живота;²¹ јер према неким указивањима, скоро све долази из мора и њему се враћа. Зато је босу оставља море живота, које је истовремено и место рађања и преображаја. Тако се овде визија мора трансформише у целовиту слику живота, али и смрти и нестајања.

У њеном хаику певању ветар, који је иначе вишезначни симбол, поприма улогу уметника – вајара, јер он, својим таласавим гирањем на најфинији начин обликује *косе девојачке*. Коса овде оличава врлине, животне моћи и снаге, као и личне особености, које се могу пластично обликовати.

У Улијаниним хаику стиховима, доста често је присутна симболика мора, месеца, зоре и сл. Месец је у поетско-симболичком смислу, доста често у корелацији са Сунцем, поред осталог и зато што је његова светлост својеврстан одраз сунчеве. У њеној лирици, Месец је златан и као такав,

¹⁷ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, Просвета, Нолит, Београд, 1986, стр. 16.

¹⁸ Жак Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола – Митови, снџ обичаји, гесте, облици, ликови, боје, бројеви*, Загреб, 1987, стр. 54.

¹⁹ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 157.

²⁰ Веселин Чајкановић, *Речник српских народних веровања о биљкама*, Београд, 1994, стр. 58.

²¹ *Рјечник симбола*, стр. 415.

својом тананом светлошћу представља «процеп између два света», што се различито може доживљавати и као фина граница, у древним веровањима, између небеског и земаљског.

У стиховима Паскалеве и срце, које је у новијим предањима постало симбол свеколике љубави и милости, заодева се зеленим лишћем, које може да означава не само биљни свет, већ и срећу и напредак.

Морска сирена, која има главу и груди жене, а у доњем делу је риба, плаче на мушком рамену. Она својом заводљивом лепотом и певањем представља велику опасност на беспутним животним пловидбама и као таква «није земаљска жена».

Као и Снешко Белић и балерина од леда, у певању Паскалеве, крије голотињу, а заједно са њом и успомене. Чини се да ова даровита уметница ваљано види само оно чега се сећа, док је лирски проницљива у прикривеним успоменама. Онај ко се сећа и живи у успоменама, као да два пута проживљава своје постојање, једном у стварности, а други пут у Еденском врту онога што је било, а топи се као снег и пируета балерине од леда.²²

Време у поетско-симболичном смислу одређује границу у трајању и одређену разлику од света вечности. У том смислу људско време је у основи коначно, док је божанско у свему бесконачно.²³ У филозофским представама, време се поима као хомоген, дељив континуум и то као коначно или бесконачно.²⁴

За Цонку Христову време је «по средини између мене и тебе», али у интимистичком смислу, између њега и ње, а потом све преноси на шири друштвени план, апострофирајући однос «између Нас и Других». Пошто не постоји мерило између онога што је коначно с једне стране и вечности (бесконачност) с друге стране, песникиња инсистира на *средини*, на средишњем, имајући у виду редослед и ток, па указује да је време нешто средње између онога што се догодило у прошлости, јуче, и «сутрашњих чињеница». И даље, имајући у виду средишње, схваћено као златна средина, истиче да је мала разлика «између бола и екстазе / између духа, разума и чула». Другим речима између бола и патње и животних усхита, према њеном мишљењу, постоји мала разлика, као што је то случај и између *духа, разума и чула*. Свесна да постоји раскол између разума и срца, оличеног у чулном, она тежи умањивању тих различитости.

Свесна постојања разлика, она у свом певању призива такозване граничне ситуације, што у етичко-филозофском смислу означавају она стања у којима се наилази на крајње, неизбежне, али и непрегледне границе

²² Никола Цветковић, *Приличје мисли о песничкој младости*, «Саборник», часопис за књижевност, уметност и културу, XV, 2009, бр. 2, Нове серије, Зборник радова са Колоније XV, Јухорско око, Параћин, 2010, стр. 13.

²³ Жак Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола – Митови, снџ обичаји, гесте, облици, ликови, боје, бројеви*, Загреб, 1987, стр. 767.

²⁴ *Речник филозофских појмова*, БИГЗ, Београд, 2004, стр. 90.

човековог бића. За њу је гранично оно што је *незабележливо*, неухватљиво и «брбљиво као ово и оно». На оно што је гранично не може се одговорити некаквим строго рационалним и плански прорачунатим. У том смислу она тежи једном виду проваљивања, односно продора у саму *егзистенцију*. За лирске визије Христове гранично је пољубац између *Сунца и реке*, између сна и тегобног стењања трава похараних хладноћом. Исходишно у тим граничним ситуацијама, односима и релацијама је у одметању од раскошних могућности на путу до самоналажења егзистенцијалног бивствовања или самоодрицања, о чему је надахнуто писао Карл Јасперс.

У разматрању појма времена као златне средине, поетеса преиспитује могућност и «средње-статистичког» момента. Иронично-саркастично, доводи га у везу са слепом богињом правде и народом, који у смислу средњих вредности, остаје без ногу и главе. Њој проток времена личи на полу-испијање флаше вина у стању изморености у вечерњим сатима, негде далеко у туђој земљи, као и на расплетене косе мајке, која броди «по средње обртној орбити / средње сјајне звезде», и тако лирски доводи периодично кретање око звезде, душе њене Двно починуте мајке, са још једном занимљивом могућношћу приказивања тока времена.

Све то песничком субјекту пробада груди, када га изневеравају»средње месечно по једампут». И тада се у саркастичном духу јављају сањарије а очи изливају средње проливену кишу. Све то је «табела за нигде» и ништа међу различитим расама и цветовима,

*међу тренутком и трајањем,
међу чињеницом и илузијом,
међу шапатам и гласовима.*

Овде она доследно развија релацију односа између онога што је трен и трајање као интервал времена. Трен који се може схватити као чињеница и интервал релативног времена, чије је трајање према Ајнштајну блиско илузији, поетеса упоређује са шапатам и гласовима, са историјом – причом започетом породичним скандалом а завршеном «химном нове далеке земље». Следћи библијски дух *Књиге Проповедникове*, поетеса види време као трагове земаљског праха и успомене.

Цонка Христова надахнуто поетско – филозофски обликује визију света и времена. При том бира врло сугестивне симболе доводећи их у везу са животворним појединостима иако се креће у етичко-филозофским релацијама, она излази из сфере апстракције стварајући сугестивне лирске слике и представе. Детаљи из обичне животне свакодневице су код ње у функцији осмишљавања дубљих мисаоних захвата. Тражећи средишња упоришта она се на свој начин отима времену и животним ситуацијама које надраста у визионарском узлету. Целина њеног певања произилази из веома богатог унутрашњег света и живота и захваљујући томе излази из уобичајених представа о времену досежући космичке релације у којима

разазнаје другачији поредак ствари и односа. Њено слојевито и вишезначно поимање времена повезано је са судбинским, животним токовима који су саздани од онога што је средина и средишње, како у личним, дубоко субјективним, интимистичким сферама, тако и у односу на социјална кретања, ратове, драматична историјска збивања, до библијске и донекле нихилистичке представе да је све прах и да се праху враћа. Поједини длови њога подстицајног певања асоцијативно подсећају на Марка Ристића, једног од корифеја надреалистичког покрета, који на свој размахнути поетски начин превазилази границе времена и простора и досеже до васељенски узноситих лирских визија.

О Ангелу Ангелову писали смо мемоарски у вези са нашим првим сусретом. И сада осећам задовољство и захвалност овом врлом интелектуалцу, који ме је упутио у чаровите лепоте Пловдива.²⁵ Тада смо скренули пажњу на природу и карактер његове интимистичке лирике, пуне љубавног полета, озрачене космичком и традиционалном симболиком. Овога пута се укратко осврћемо на врло полифону и обухватну певанију *Не полази по мраку стигни до изгрева*, дубље бираним сцијентистичким појединостима, потом теоријско-филозофском и поетолошком тематиком, као и самосвојном митологијом и једном новом врстом лирске теологије, која захтева боље познавање појединих научно-филозофских феномена. Зато можда ова оригинална, смела поезија неће бити приступачна широком кругу читалачке публике, поред осталог и због преплитања сцијентистичког и вишезначно-симболичког, па донекле и историјског и развојно-еволуционог тока и процеса.

Певање о Мрачилу и Изгреву Ангелов започиње у библијском духу, позивајући се на Створитеља и његов вечно-зрачни исказ: «Нека буде светлост!» Али овога пута, парадоксална Црна Тачка је у црној тами великог црног Ништа од Ништа. Црно у његовом певању није само супротно од светлосно-изгревног, већ му је по аксиолошком суштству, у много чему блиско, па и истоветно. У том погледу Црно Ништа од Ништа јесте израз Непостојања и истовремено свеукупни збир загаситих или сјајних, хроматских озрачења и истовремено њихова апсолутна негација, као и синтеза у филозофско-поетолошком смислу.

За Ангелова, Црна Тачка као и Тама и велико Ништа има своје онтолошко суштство и сопство у јунговском смислу речи.²⁶ Када је поменута Тачка приметила себе, своје неухватљиво Ја, са тенденцијом нестајања и непостојања, заживела је као својеврсно извориште, односно изгрев, што има свој идентитет, своје ЈА које ЈЕ.

Сопство у моменту када покушамо да га «ухватимо», сагледамо, нестаје, али истовремено и Постаје, јер заједно са Црном Тачком и Ништа

²⁵ М. С. Димитријевић, *С Геом на Редуту под звездама*, Зборник радова конференције "Развој астрономије код Срба VI", Београд, 2011, стр. 1099.

²⁶ Хелмут Харк, *Лексикон основних јунговских појмова*, Дерета, Београд, 1998, стр. 172-174.

симболизује крајње стање неухватљиве апстрактности. Ангелово поимање сопства и себе садржи истовремено несвесне и свесне делове²⁷ Себе у онтолошком смислу, као средиште целовите личности.

„То ЈЕ“ – *говорили су други црни сабрати за њу.*

„Ти си заувек непокретна Црна Тачка“ –

Гласио је основни закон племена Црних тачака.

У дијалошком смислу, оно ЈЕ се оглашава уз црну сабраћу, која су прерасла у читаво племе црних тачака. Али ту је прекршен и основни закон, који захтева непокретност и стално присутан парадокс да се не сме кретати по мраку а мора стићи до изгрева, односно обасјања. Али напредак науке, уметности филозофије... чини се да тражи и рушење важећих парадигми и васпостављање нових законитости и визија, често супротних рационалном. У психолошком смислу, ја и сопство претпоставља целовитост, односно обухватање целокупности као себе самог. Зато парадигматско сопство у симболичком погледу нема ону целовитост и обухватност како се очекује, «нема ни лик Христов, јер њему недостаје ноћна страна његове душевне природе, тмина духа и грех».²⁸

Једном је ЈЕ, као ЈЕСТЕ – јестити (Оскар Давичо) сомнабулно сањало динамику кретања кроз простор-време. ЈЕ, на коме песник по други пут инсистира, јесте енклитички облик од глагола јесам, што упућује на каснију еволуцију до ЈЕСТ и закључног ЈЕСТЕ. У дубљем, филозофском погледу, ЈЕ упућује на бивствовање у смислу природе нечега или од чега се нешто састоји.²⁹ У ширем смислу означава постојање, опстанак и егзистенцију, односно живот. Овде се отвара питање да ли то бивствовање истовремено *производи себе* у феноменолошком духу (Хусерл и Хајдегер) до Сартровог бића за себе (pour soi) као модалитета постојања сврсисходне свести и контрастног бића о себи (en soi) узето као *контингентно бивствовање свакодневних ствари*.³⁰

То ЈЕ, односно будуће ЈЕСТ и ЈЕСТЕ, подразумева бивање или постојање и главно је обележје дијалектике, схваћене и као јединство супротности, што ће песник Ангелов експлиците исказати. Постојање се овде у поетској констелацији може разумети и као хераклитовско панта реи, то јест непрестано мењање, промена као таква, и преобраћање *нечега у друго*.³¹

²⁷ Исто, стр. 172.

²⁸ G. Jung, *Gesammelte Werke*, Walter Verlag, Olten, Freiburg, 11 § 231.f.

²⁹ Светислав Марић, *Филозофски речник*, Дерета, Београд, 2004, стр. 26.

³⁰ Сајмон Блекбурн, *Оксфордски филозофски речник*, Светови, Нови Сад, 1999, стр. 54).

³¹ Хегел, према неким указивањима, истиче како ниједан став Хераклитовог мишљења «није испустио из своје филозофије»; па је тако бивање једно од главних обележја његове дијалектике, «узето као поменуто јединство супротности. У науци

Простор-време Ангелов узима релативистички у ајнштајновско-римановском виђењу, као четвородимензионално. Ова поетска структура је у мого чему особена, поред осталог и зато што поменути корелацију посматра заједно као четвородимензионалну целину.³²

Просторно-временски континуум се и код Ангелова асоцијативно-поетски може сагледати и као четвородимензионална многострукост «Теорије релативности, која се састоји из три димензије простора и димензије времена.»³³ Црне тачке и тачке уопште које песник апострофира у математичко – поетском смислу, могу се видети и као својеврсна догађања до којих долази у релацијама односа између њих «до последње црне тачке». У том погледу, према Теорији релативности, «сваки догађај у простору и времену је повезан са скупом прошле светлости (...)где је та могућност ограничена брзином светлости.»³⁴ Након тога следи императивни позив («Пођи!») унутрашњег гласа уз захтев да се стигне до изгрева. Овде треба нагласити да Ангелов у својој поезији повремено користи и унутрашњи глас, односно унутрашњи монолог, који је драгоцен тековина модерне литературе; а подстрек за његову употребу пронађен је у психолошким (Виљем Џемс) и психоаналитичким учењима (Фројд).³⁵ Песнику је то омогућило да назначи продор у свест и подсвесно, и да предочи сву сложеност својих лирских визија, интелектуалних сазнања и духовних преокупација.

Учесталим појавама Беле књиге у јавности Ангелов противставља Црну књигу у којој је записано: „Светлост је само за послушне, непокретне.“ Светлост је овде вид космичке објаве која долази увек после таме, што је иначе присутно у различитим светим књигама. Она је такође и израз уранских сила и снага. Али она је овде, како се са иронијом каже, само за послушне.

И даље, у наративном току, он помиње како се *по путу Линије, / стигло до светлости и постало дводимензионално ЈЕСТ*. Овде је линија чини се поетска апстракција, као што је донекле случај и са тачком, којима он даје и извесно природно-математичко својство и значење. Јер оне оваплоћују и смер и путању човековог кретања.

ЈЕСТ као бивство, постојање и егзистенција, почело је понешто да разазнаје, у различитим релацијама: „Овде и тамо, / данас и јуче, / напред и назад, / лево и десно.“ У означеним, донекле сучељеним релацијама песник, након обузетости црном тачком и књигом, у другом делу песме долази до

логике, бивање се одређује као јединство Битка и Ништа, и његови су моменти настајање и нестајање.» (Филозофски рјечник, треће допуњено издање, Накладни завод Матице Хрватске, Загреб, 1989, стр. 51).

³² С. Блекбурн, стр. 352.

³³ *Речник филозофских појмова*, BIGZ Publishing, стр. 502-503.

³⁴ С. Блекбурн, стр. 352.

³⁵ Др Станиша Величковић, *Школски речник књижевних и сродних појмова*, Ниш, 1998, стр. 248.

онога што означава „као једно црно-бело / јединство супротности.“ У овом контексту, Ангелов се непосредније обраћа дијалектици и њеним законима, имајући пре свега у виду „на уку о општим законима кретања како спољашњег света, тако и људског мишљења“ (Енгелс). Филозофија праксе хегеловску дијалектику види као најсвестраније, најбогатије и понајдубље учење о развојку, што је у пуној сагласности са линијом развојности у поетичко-филозофском виђењу развојних токова и процеса.³⁶ Јединством супротности песник означава преокретање у троугао, потом у квадрат и друге облике. Овде се он смело поиграва са геометријским облицима и њиховом трансформацијом.

У средишњем делу песме Ангелов се враћа црно-белој књизи и напред истакнутим стиховима да треба да се стигне до изгрева „уз забрану да (се) крене по мраку“. Та парадоксална мисао и тежња је по ауторовом мишљењу, „проникнула у ЈЕСТ“, па се испуњење и остварење завета, прометнуло у основно животно настојање и циљ, у новом свету, проширених и преобликаних димензија. И ту песник отвара вечити проблем:

*како да се истовремено
нађе
и у Тами
и на Светлости!*

У наставку, Ангелов се експлицитније обраћа теоријским аспектима важним за космичка виђења, која на свој поетски начин метафоризује и сликовно анекдотски приказује, дограђујући своју лирску визију и концепцију.

*„Нека светлост продре у мрак, док мрак не засветли и буду
нераздељиви“ - прочитало је ЈЕСТ, у једној старој хасидској³⁷*

књизи.

У древној побожној јеврејској књизи ЈЕСТ је нашло могуће исходиште парадокса, тако да светлост и тама буду једно „док мрак не засветли и буде неразделјив“.

Апострофирано ЈЕСТ кренуло је путем спознаје, каже песник, имајући у виду управо чињеницу да је спознаја највиша мисаона делатност својствена

³⁶ Лењин истиче да су Маркс и Енгелс хегеловску дијалектику сматрали највећом тековином класичне немачке филозофије. «Сваку другу формулацију принципа развојку, еволуције, они су сматрали једностраном, садржајем сиромашном формулацијом, која унакажава и сакати стварни ток развојку (...) у природи и у друштву...», В. И. Лењин, Марксистичко - дијалектичка филозофија, Рад, Београд, 1979, стр. 103.

³⁷ „Хасидска“ код Јевреја побожна. Хасиди су секта ортодоксних Јевреја фанатика.

само човеку.³⁸ Спознаја као облик поимања објективне стварности, који се заснива на искуству и мишљењу, треба да нађе одговор на деликатно и интригантно питање. И ту са поетском асоцијацијом на Алберта Ајнштајна, Ангелов истиче да је чика Јеврејин са упадљивим брковима рекао: „Бог не баца коцке“, што је добро позната Ајнштајнова изјава у расправи са Нилсом Бором о пробабилистичкој или детерминистичкој природи Универзума.

*и још,
да је за свако интелигентно биће*

ЛОКАЛНА ВАСИОНА

*ограничена брзином светлости:
„...све, што може да се региструје, креће се
у оквирима ограничавајуће брзине светлости...“*

Ангелов, имајући у виду космолошку теорију инфлације, помиње ужи део космоса, *локалну васиону*, која је део универзума са којим смо једино информационо повезани због ограничења наметнутих коначном брзином светлости. Другим речима, песник је овде лирски транспоновео део Теорије релативности и продуховљено преточио у стихове, који у нешто већој мери имају сцијентистички смисао. Године 1960, у једном инспиративном разговору поводом своје две значајне књиге, песник Бранко Миљковић је утврдио да су све истинске формуле света – поетске. Додајући да верује како се и Ајнштајнове формуле могу препевати.³⁹

Као уметник Ангелов стваралачки посматра природу и на свој начин долази до сазнања да је дубљи симболички смисао светлости проистекао из њеног природотворног виђења. При том је имао у виду и митолошке претставе о њеној божанској нарави. А библијско указивање на важност светлости довело га је до лирске претставе да је светлост - Бог.⁴⁰ Песнички субјекат у светлост дубоко верује и сматра да је она његов Творац и жели да стигне до ње, али му је посебан проблем наметнути парадокс, па захтев да не

³⁸ *Енциклопедија лексикографског завода*, издање и наклада Југословенски лексикографски завод, Загреб, 1964, стр.130.

³⁹ Бранко Миљковић, *Песме*, избор и предговор Петар Цацић, Просвета, Београд, стр. 249.

У наставку, пре поменутих разматрања, Миљковић је истакао да савремена физика може да узме за свој епиграф Бодлерове стихове који се односе на човеков пут кроз шуму симбола; а онда је додао своју прецизну поетичку формулу, наглашавајући да све што се дешава, «дешава се на подручју језика и симбола, било да се ради о атомима или о звездама.»

Две напред поменуте књиге су *Порекло наде* и *Ватра и ништа*, које су означиле важан датум у српској књижевности и усмериле токове њеног развоја у правцу неосимболизма.

⁴⁰ *Ријечник симбола*, стр. 671.

полази по мраку а стигне до изгрева доводи у везу са немогућом могућношћу да се истовремено налази и у Европи и у Америци.

Ово асоцијативно упућује на истинску потребу коју човек може да доживи у суочењу са Мескитом, највећим чудом Кордове, када у дворани са хиљаду стубова добије неодољиву жељу да се и сам преточи у светлост која би у истом тренутку могла да се нађе ту где ЈЕСТЕ, али и на сваком другом месту, етеризујући своје биће.

У песничким визијама Ангелова, ЈЕСТ као бивство и постојање латило се сновидовности и халуцинативних стања и средстава и то сасвим неочекивано, да би се нашло на путу ка тродимензионалности, превазилазећи имагинативно, наметнути парадокс. И доиста, у сомнабулним визијама, човек у заносу може да открије, сазна, доживи и назре, оно несазнатљиво и неухватљиво, укључујући и вишедимензионалност.

У поенти читавог певања дводимензионално ЈЕСТ, које је опстајало, преобликује се у тродимензионално ЈЕСТЕ и то као нова «душа», попримајући облик егзистенцијалног.

Павлина Јосева, која припада кругу песника «С Геом на Редуту»надахнуто пева о «босим звездама». У својим стиховима она вешто преплиће историјске, религијско-фолклорне и животворне појединости. Инспирацију за њено певање налази у обичајним, етнографским изворима, бележећи појединости које су везане за свечаности поводом дана Светих Константина и Јелене. Историјски гледано, Константин Велики је први римски цар који је прихватио хришћанство, а проглашен је најпре за цара Запада.⁴¹

Поетеса је имала у виду један древни бугарски и грчки обичај у области Тракије и чињеницу да на дан поменутих Светитеља жене играју босе по ужареном угљевљу. То су нестинарке, које у песми босонога сусрећу звеуде, глас им је зелен док им траве љубе и кроте боса стопала. Иосева обраћа пуну пажњу животворним појединостима које повезује са метафизичким представама и фолклорно-мистичним појединостима. Тако на пример «кокодачу две коке од среће / греју јаја док бука се чује». У том контексту Павлина помиње козунак (сладак обредни хлеб) који се на пари окреће; а све то прати свежи дах мастике.

Истакнимо да се Павлина Јосева вешто служи богатом метафориком, па у њеним стиховима, као псета галаме и баште суседа, док се једна мачка у бари огледа. Она месец види у својој кружној величини како се креће иза блиског жбуња. Поента овог певања је сва у знаку доброте и љубави, поетеса бодро узвикује како нема добрих и лоших, већ су сви *драги*, «моје село је пуно љубави». У стиховима Јосеве прожима се обредно, духовно, фолклорно, животно и традиционално.

Под псеудонимом Латинка-Златна, поетеса пева о *земљи маште*. Сунце, у њеним стиховима, протеже своје обухватне руке и врелином подстиче и

⁴¹ Енциклопедија живих религија, Нолит, Београд, 1992, стр. 386.

пали љубав. У сажетим поетским китицама она, у сагласју са својим псеудонимом помиње златне латице. При крају песме у слободном стиху, она се са знатижељом пита, да ли ће Сунце, када јој се приближи «знати како да се приземљи?». Понета имагинативним вихорима, сензибилно пева о тананим и дражесним латицамаи тражи могућност да моћно и зрочно Сунце, снагом свог маштовитог бића, људски приземљи.

Певање Михајла Милчева је сво у знаку космичке симболике. Он себе види као «трунчицу и сићушни атом», који као да означава нешто необухватно у овом бескрајном и неизмерном свету. Завршни део песме је у знаку звона које оличава освећење, као и кретање елемената, а у крајњој консеквенци и чаролијски звук против затирућих моћи. Бруј звона «кад неки космос се расклати» представља извесне крајности које иду између добра и зла, смрти и бесмртности под космичким небеским сводом.

Случајност је феномен којим се бави модерна наука, па и филозофија и поезија. У ширем смислу случјност је све што се не појављује као нужно или намеравано.⁴² За Милчева, случјност је и то да у космичком тајанству разазнаје постојање, али и ишчезавање «са својственом брзином светлости».

Поетско и филозофско овде су у сазвучју небеског звона што се разлеже васељеном, спајајући атомско необухватно, бесконачно и силовиту брзину светлости.

Веселка Христова се бави фолклорним представама о вилинским песмама у словенској митологији. Као што је познато, вилама и самовилама се придају превасходно позитивна својства. Вредно је помена, да је култ виле познат, прем бугарским изворима, још од XIII века.⁴³ Вилинске песме у бугарској етнографској традицији, карактеристичне су по својствима: *слатка – медена, жива – здрава*. Посебна особеност вила јесте њихова музикалност. Зато Христова и означава своје стихове као *вилинске песме*; јер оне стално певају, играју у колу и сл. У њеним вилинским стиховима месец исплива „као пиратски брод“ и при том долеће троглави змај из тамновитих небеских сенки. Поетеса се, у духу народног певања, обраћа *мајчици*, јер чудесни змај вилинске песме пева и мами драгану да пође с њим.

*Цветове-маште, мајчице,
Змај ми погази.
Радост ми чисту, мајчице,
Змај ми замути.
- Шта тражиш од мене Змају, ти,
и како се зовеш?
- Зовем се Очај, лепотице,
и тебе желим!*

⁴² *Речник филозофских појмова*, БИГЗ, Београд, 2002, стр. 582.

⁴³ *Словенска митологија – Енциклопедијски речник*, Zepher Book World, Београ, 2001, стр. 80.

Христова змаја именује као Очај; и пише га великим словом. Томе придаје више различитих значења, једно је безнађе и песимизам што се на својеврстан начин преобликује у животну ведрину и оптимизам љубави. Троглави змај Очајање баца три пламена. Она мајци прву главу именује као Сумњу, и то пре свега јер она сумња да ли ће му одолети или не. Друго општије полифано значење може да буде питање шта је сумња уопште. На то питање се може различито одговорити. Сумња је осећај који нас гони да тражимо оно за чим жудимо. Зато се змајева прва глава означава управо као бескорисна патња, која је истовремено и израз емотивно еротске пробуђености.

Другу главу Веселка назива Туга, као њена љубавна чежња и туга за змајем и обрнуто. А море туге је вазда бескрајно и скоро никада му се не види обала. Туга је на овом месту много старија од сваковрсних веровања.

Име треће главе које Христова казује мајчици је Страх, њен страх да са змајем крене у љубавну авантуру или му можда одоли. А једна народна пословица каже: Боље смрт него страх. Јер од страха људи су понекад зли и сурови, од страха су дарезљиви, па чак и добри, пише Иво Андрић на једном месту.

Девојка моли мајку да је поучи како да отера тог чудовишног змаја љубави, који је опседа:

*Научи ме, научи, мајчице,
како Змају да одолим!*

И моли мајку да јој да снагу да водом истине змајевске огњево угаси.

Уместо одговора на постављено питање, троглави змај се трансформише у Очајање неостварене љубави.

Веселка Христова у овом певању користи дијалогске појединости у сагласју са традицијом народног певања из кога преузима и основне мотиве које преобликује на модеран и слојевит начин. У том смислу, она акценат ставља на три најизразитија стања духа модерног човека: на сумњу, тугу и страх, чиме у основи изражава модерни сензибилитет, користећи се традиционалним облицима фолклорног стиховања.

У краткој песми *Повратак*, пуној вишезначне симболике, Здравка Шејретова доводи у присну поетску везу зрикавца, као гласника космоса, са оживљеним детињством. Зрикавац, који оличава песму, има различито значење у народним веровањима. Код Бугара он фигурира у девојачким гатањима о удаји.⁴⁴ Са песмом зрикавца који је засвирао тихо у ноћи, код поетесе оживљава сенокос из детињске маште. Шејретова, која је веома избирљива када су у питању полифона симболичка значења, у своје певање

⁴⁴ Александар Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, Београд, 2005, стр. 388.

с пуно разлога уноси шимшир (зеленика), који се иначе доста често спомиње и у бројним народним песмама и то као „лепо и скупоцено дрво“.⁴⁵

Од шимшира се „у митским дворовима, праве кућне греде, палице, вретено...“⁴⁶

У познатој народној песми *Двије сеје брата не имале*, сестре праве брата од *шимшировог* дрвета у нади да га оживе. У свадбеним обичајима на југу Србије, у околини Ниша, а по свој прилици и у бугарској фолклорној традицији, шимшир има значајну улогу; тако на пример, њиме се кити свадбени колач, сватови, а понегде млада ставља на главу венац од шимшира. Изгледа да је Шејретова имала у виду пре свега оно што шимшир представља у бугарским народним веровањима, па је шимшир из дворишта *испливао*

*по момачки ми звижди,
али мала девојчица у мени се уобразила,
дрско окрећући леђа свету.*

Онај шимшир од кога сестре праве брата, овде је добио дубље антропоморфно значење, он момачки звижди.

Субјект певања види себе у сукњици краткој, косице зачешљане, детињски понесено.

*Казнићу те да будеш велика
без права на повратак у дан детињства.*

Шимшир који момачки звижди овде се поставља у надменој улози онога, који прети казном немогућности повратка у детињство.

Од симболичног зрикавца и његове песме у тихој ноћи, преко шимшировог дрвета, до кратке сукњице и повратка у детињство, саопштена је читава једна животна епопеја, богато осмишљена, вишезначном космичком симболиком, као и дубљим значењима из фолклорне традиције, коју поетеса лирски проживљено саопштава на врло допадљивг и уметнички истанчан начин.

Трендафил Василев у живој песми – оживљава васцели свет. Свестан крочеанског начела о живој и мртвој традицији, он се опредељује за ону животворну. У свом певању он користи милозвучну двојницу, коју доводи у непосредну везу са музиком ветра, и богатством тонова који испуњавају човеков дух. Ту су небеске птице и космички шумови, који стварају музику васељенских сфера. Кад брига захвати човекову душу и настоји да је сагори, „музика срце ће да отвори“. Двојнице преузимају музичке тонове из природе

⁴⁵ Веселин Чајкановић, *Речник српских народних веровања о биљкама*, Београд, 1994, стр. 216.

⁴⁶ Софрић Павле, *Главнице биље у народном веровању и певању код нас Срба*, Београд, БИГЗ, 1990, стр. 219.

(птице и шумови) и од тих милозвучних тонских прелива ствара се песма. Поред традиционалне двојнице и чаровитог извијања нежне мелодије, ту је и тестија са црнооком малом, која употпуњава размахнуту песничку слику, саздану у духу народног певања. Користећи фолклорне реквизите, Трендафил Василев ствар ритмички и мелодиозно разиграну песму, која одмах додирује дух и танани слух, прерастајући у општеноародно музичко и лирско светковање.

У бићу ових стихова присутан је скоро читав циклични ток народног певања, од тренутка када се мелодија најави, ношена музиком ветра, преко свеукупног учешћа фауне и флоре, до „музике срца“. Ту је скоро све у функцији сликовног и ритмичко-мелодијског преплитања, које звучно и трепераво заживљава у духу народа, богатећи и осмишљавајући његову стваралачку и животворну традицију.

Ружа Велчева је богата песничка личност, а објавила је седам књига стихова, које сама преводи на шпански и енглески. Инжењер по професији, поета по вокацији, у књизи „Изван раја“ описује своје немире и трагања речима:

*Чезнем да прекорачим
хоризонт.*

*А душа ми је
застава
на тој обали.*

Добитник више награда на различитим књижевним конкурсима, Велчева своје надахнуће често налази у верном Земљином пратиоцу, јер „Дивљи месец / се пробија у снове“. Он се искотрља из поцепаног џепа ноћи и звечећи ко сребрна пара са песмом огледа и гњура у реци. Среброок лута по звезданом песку а наша поетеса би да се у свом стремљењу вине, на крилима чудне туге коју буди у њој.

*Ове вечери месечина среброока
Тужна лута по звезданом песку...*

*... у мени
Чудна туга се буди, ка месецу ме понесе...*

Красимира Јанкова гради свој пут ка звездама као перспективни млади астроном, али чаровиту лепоту космоса доживљава и описује не само преко научних чињеница, једначина и закона, него и лирско- поетски. Стремећи ка „Космосу окупаном светлошћу“, са жељом да открије, сазна, и научно и поетски опише његове тајне она пева:

*Завичај трећа ми планета.
По Земљи ступам са радошћу,
али душа ми је однета
у Космос окупан Светлошћу.*

На крају, али не и по значају, је песма *Ждребац*, креативне поетесе Геновеве Цандеве, која гитаром прати своје надахнуте стихове, а раније⁴⁷ смо представили још једну њену песму о необичном и чудесном љубавном гнезду.

Ово је трећи прилог, којим стављамо на увид нашој астрономској јавности и шире, обухватан круг савремених бугарских песника, у чијим смо лирско-поетским остварењима препознали низ астралних симбола.⁴⁸ За ову прилику приказали смо литерарна остварења седамнаест стваралаца, која пружају јасну представу како о њиховим поетским достигнућима и умећу, тако и о космичкој симболици у њиховим строфама и о могућностима не само за научно, већ и за надахнуто поетско описивање неба, објеката и појава, што инспирише како астрономе, тако и све оне који уживају у тим чаробним лепотама.

ИЛИЈАНА ИЛИЈЕВА

Шнајдерка са Марса

Пришивам дугмад на марсовску блузу.
Ка космосу гледам и мислим на те.
Дођи, доста си освајао злато.
Без тебе је јад – са тобом сам богата.

Дођоше опет земаљски хрти,
И сонде своје заболи у тло.
Дођи, пољуби ме, јер ме мучи
што гледају ме наметљиво.

На крају ћу радњу затворити ту,
али без игала – да их не нађу.

⁴⁷ М. С. Димитријевић, „Чудесно љубљиво гнездо Геновеве Цандеве“, *Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба V*, уредник М. С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва „Руђер Бошковић“*, Св. 8, Београд, 2009, стр. 788.

⁴⁸ М. С. Димитријевић, „Савремена бугарска поезија; Клуб песника „С Геом на Редуту“ и чаровитост лирско-космичке инспирације“, *Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба V*, Београд, 2009, стр. 759-791.

М. С. Димитријевић, „С Геом на Редуту под звездама“, *Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VI“*, Београд, 2011, стр. 1093-1124.

Полетећу теби и пристаћу –
на Венеру, на твоју планету.

Ти само гледај – у орбити ме чекај,
нека Сунце гори од тебе на корак
и видиш ли ме – ту светлост кроз мрак –
нек брзину ми смири твој загрљај.

Далеко од звезда

Никада звезде нећеш досегнути,
нестају као добри људи оне,
излазе – као објекти непознати –
ко свици што мрак ноћи мало склоне.

Виђено сада одлази од мене
нестаје у светлосним годинама,
а животи на земљи су претече
сусрета у небеским вртовима.

Изгарање катастра

Ако је ова земља за навек закован катастар,
и не могу се надати нити једном квадрату,
одведи ме на Марс, сред звезда ме баци у простор
да ко срећна комета на космичку кренем параду.

Зелени, црвени и црни људи ће гледати –
нека се диве – од прстију им бићу ја далеко
слободна над грешним рушевинама ћу се вити
проћи ћу по огњу – кроз увреда, освете око.

Само ти не изгори – и чувај се мог прелета,
и не гледај на горе када се збивам за тебе.
И не казуј ко сам – но Господ ако те запита,
Шапни му – бескућни одломак љубави, поета!

Плажа је бесплатна
ноћу. Мења се
шкољка за шкољку.

До колена
стижу таласи тако
ниско и блиско.

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Три врапца –
локва у јесењој
шуми.

Сладолед се топи
и пчеле долећу
на рукав.

Црно вино
на рубу усана
и снег у коси.

Псеудохијероглифи

Трагови су ти
храна
за трач ветра.

Хијене чекају
у мраку повод
за смех.

Под динама-могилама
делфини сањају
детињство.

Очи ми се поквариле
од зависти
што сам плавоока.

Нећеш написати
ни клетву, ни молитву
док пустош дише.

РАЈЧО РУСЕВ РАЈСН

Раздвајање, састајање

Сунце, сунце, желиш ли
растанак сад ти?
Бићеш само приказа,
ја - простора син.

Месече, мој месече,
од мене иди.
Ти постаћеш песмица,
а ја само дим.

Хтели ми ил не хтели,
иде онај дан.
Земљо, црна земљице,
сатанак нам знам.

Повратак

Ка прапочетку! Хајде назад!
Натраг у то време и разум!
Све док не стигнем до пратаме.
До хаоса, до протоплазме.

Све док не престанем да сањам,
и у бојама проговорим,
а болна рана што постојим,
у светлости се не раствори.

Свет ће у срцу да се свије.
Супермали. И на крају – прас!
Опет супернове. То јест – ви.
И опет почетак, Дарвин, Маркс.

ЗИНАИДА ЧАУШЕВА

Да ли ће се вратити на прстима...

Ноћ је сабијена у угао,
без месеца и без гласа.
И црта охлађеним угљеном
врхунац минуле страсти.

И црта, но прсти су ледени,
не слушају је и боле,
а потези бледи непознани,
кривудају горе, доле.

Сама ноћ је кажњена грешница
што верује у дивне маште,
окићена с хиљаду свећњака,
сама је погасила свеће.

Сада као слепа црта
врхунац минуле страсти.
Дал' бар мало нежни глас јутра
може да чује и прати?

Дал' вратиће се на прстима
када се сасвим зазори?
Да поигра ми се с косама,
у њима да се одмори.

Васељенски ехо

Све нас је звездани прах створио.
Настали смо у космичком трену.
Били у светости или греху,
копирамо праву васељену.

У планете или можда душе,
даљом еволуцији свемира,
како Божије промисли реше
Он ће благо да нас моделира

Може да нам створи шаку и прст,
живо биће, стручак траве, камен.
Лако ми је јер ја носим свој крст,
а и Божије љубави пламен.

МАЈА МИТОВА

Избор

За слободом трчим ко за дечјим змајем,
а јарбол и кормилар су ми ветар.
Годинама стала нисам, али питам се
да ли је уже које нас повезује
онај ланац што не даје крила,
него окива,
слободу за округлу јој капу
И одваја ме од ципела квадратних,
од прашине путева непређених
и извора путених покрај њих.
Да ли ћу када трчим за облацима
а одјек ми је жеђ за плавим,
моћи да се зауставим код некога,
код некога из папирног света,
без страха да ћу изневерити ветар.
Онај што вихорно у мени
детињства зидове прескаче.
Летове орла да напустим,
у птицу певачицу да се претворим,
која гнездо прави – не кавез.
Али могу ли да сам слободна,
ако ми је срце заузето?
Могу ли без страха да гледам
како ће моје одело босоног
потрчати (уместо нас)
у низу као процесија
за папирнатим змајем.
Да ли ће се у заставу
или крпе претворити?
А ми би остали сасвим наги
и ослобођени.
И питам се, ако је голотиња сиромаштво,
а сиромаштво слобода,
да ли ћемо бити довољно слободни
да опет уђемо у град кроз двери
и да једемо плодове Дрвета?
И да ли постоје врата Едена,
за оне који су скинули детињство?
Не знам...
Али се тешко бира

између нагости загрљаја
и одела слободе.

Друмовница

Ако прочиташ
Закон о кретању моје душе,
разумећеш ме.
Навикла сам да се разливам
на широко.
Непотамнела да пропутујем зраком,
растворена међу свитањем и сумраком,
у таласима сунчевог преобиља.
Да одлутам тамо,
куда ме понесу очи
тамо где ме немири одвуку.
Друмовница сам
И не могу да се проспем
у луку једног бродочовека.
Улићу своје снове у Океан.

МИЛЧО КИРИЛОВ ЦВЕТКОВ

Када сам те видео

Када су ме на крст распињали,
без страха бех, кад бичеваше ме,
случајно бацих поглед ка гомили,
и видех те !
и видех те!!!

На онај врх забијам ја троцвет
маштајући да прођем испод дуге...
погледах одозгоре на тај свет,
и видех те!
и видех те!!!

Изгарају ме огањ и варнице
на ломачи сам пламен око мене,
а очи моје гледају последње,
и видех те!
и видех те!!!

Из сто васиона истине носим нове
звезданим прахом посут мој шлем је...
гледам ко све ме ту дочекује,
и видех те!!!
и видех те!!!!

Десето небо

Девет небеса и живота девет,
мачка на леђа никад пала није,
чак и да јарам вучем проклет,
од јада и суза шта је чемерније.

Девет живота а желим само један
да изживим лепо, како изустих,
но плава вила оде као сан,
и награду њену испустих.

Корак по корак, стопа по стопа
милиметар по милион,
да станем, сваке секунде је молба,
не може, не чујем команде звон.

Ехо и јака – гром руши димњаке,
на крају, све опет ведро је,
стају електроцентрале и сандале,
скидам их – и полазим даље.

Девет живота, небеса девет,
вотке да ми броји никоме не дам,
сипај још једну, нек буде десет!
Будим се, водвиљ на ТВ гледам.

УЛЈАНА ПАСКАЛЕВА

Зороастар_златна_звезда

*“На зеленој паши пасе ме,
води ме на тиху воду...”*

Псалм 23

Заратустра
Зору и Сунце дочекује,
Заратустра – свети огњени ритуал,
Зороастер со-
Зерцавајући Ахура Мазду,

Зороастер –
Зора Персијска,
Знање за со-
Зерцавање Добра и зла.
Заратустра – део је Исуса, а
Зенон је открио
Закон По-
Знавања и границу Не-
Знања, пред којом је чак и
Зевс Олимпијски подчињен.
Знам – значи имам снагу,
Знање рађа Мудрост,
Знање и Мудрост - Двери
Затворене отварају.
Знање
Зиму прогони из Душе,
Злато у крви даје благородство,
Златни метал је Космосом надахнут,
Златно је Фабержево јаје и то не случајно.
Земља су Двери ка новом
Знању с Небеса,
Земно нам тело –
Затворено је у ковчег за вечна времена, ако
Змија угризе свој реп.

Бело и розе

Розе стена,
над реку се наднела –
жена која се моли.

Вишњев цвет
у око бунара –
рањени киклоп.

Боса сам ишла –
море живота
однесе сандале.

Ветар ваја
косе девојачке –
најфинији вајар.

Месечев зрак црта
прабугарске руне
на голом рамену.

Златан месец
реже танак процеп
између два света.

Зора је обукла
вазу и девојку
у светлост.

Нестао брод,
троугао – бермудски
или љубавни?

Одећа јој је
зелено лишће
њеног срца.

Усамљена медуза
игра као за
последње...

Морска сирена
плаче на мушком рамену
није земаљска жена.

Одсечени део
морске звезде
нови живот носи...

Балерина од леда
крије голотињу
у речној пени.

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Река пева –
међу камењем трава –
ветар је теши.

Цвет се отвара,
пчела сакупља полен,
мед је на усни.

ЦОНКА ХРИСТОВА

Време

То је по средини између мене и тебе,
између њега и ње, између Нас и Других.
Нешто средње између јучерашњих новости
и сутрашњих чињеница, између истина и заблуда.
То је мала разлика између бола и екстазе
између духа, разума и чула.
То је гранично, незабележиво,
брбљиво као ово и оно.
То је пољубац између сунца и реке,
Сан и стењање
упорне траве, дуго потискиване хладноћом.
Нешто средње-статистичко
као право и дуговање,
као народ без ногу и главе.
То личи на полу-испијање
флаше вина у сред умора
и вечери у туђој земљи.
много личи на косе мајке,
која одавно броди
по средње обртној орбити
средње сјајне звезде.
То ми као нож пробада груди,
када ме изневеравају
средње-месечно по једанпут
и само тада ми сањају траку са зубима,
и од очију ми се излива средње проливена киша.
То је са сигурношћу табела за нигде,
непријатељски округлила образе на средини пута
међу расама и цветовима,

међу тренутком и трајањем,
међу чињеницом и илузијом,
међу шапатам и гласовима.
Звучи као случајно оформљена музика
од аплауза, крикова и тишине,
од буке ратова, започетих
породичним скандалом и завршених
химном нове далеке земље.
То је свитац, који је лети блѣснуо
изнад опране тезге.
Звук шутнутог каменчића,
изненадни смех, опало лишће.
Наизустна, непослата писма
између прелудија и краха.
На столу – трагови праха...
И успомене.

АНГЕЛ АНГЕЛОВ

Не полази по мраку, стигни до Изгрева

ЈЕСТЕ

Пре него што је Створитељ рекао Изгреву:
„Нека буде Светлост“,
једна Црна тачка,
била је у Црној Тами део великог Црног Ништа.

Када је приметила Себе,
Заживела је с помишљу да ЈЕ.
„То ЈЕ“ – говорили су други црни сабрати за њу.
„Ти си заувек непокретна Црна Тачка“ –
Гласио је основни закон племена Црних тачака.

Једном је ЈЕ сањало
да може да се креће
кроз простор-време
од једне црне тачке,
преко других тачака
до последње црне тачке.
„Пођи!“ рече му унутрашњи глас,
„Стигни до изгрева!“
(У Црној књижи је записано: Светлост је само за послушне
непокретне).

И тако, по путу Линије,
Стигло је до Светлости
И постало дводимензионално ЈЕСТ.

Почело је да види понешто
овде и тамо,
данас и јуче,
напред и назад,
лево и десно,
као једно црно-бело
јединство супротности.
Преокренуло се у троугао,
затим квадрат
и друге облике.

Прочитало је у једној црно-белој књизи,
да треба да стигне до изгрева,
уз забрану да крене по мраку.
Та мисао је тако снажно проникнула у ЈЕСТ,
да се испуњење завета претворило
у основни животни циљ
у новом дводимензионалном свету.
Проблем је био,
како да се истовремено
нађе
и у Тами
и на Светлости!

„Нека светлост продре у мрак, док мрак не засветли и буду
нераздљиви“ - прочитало је ЈЕСТ, у једној старој хасидској⁴⁹
књизи.

И кренуло путем спознаје,
да нађе одговор на интригантно питање.
Један чика-јеврејин са брковима рекао му је:
„Бог не баца коцке“
и још,
да је за свако интелигентно биће

⁴⁹ „Хасидска“ код Јевреја побожна. Хасиди су секта ортодоксних Јевреја фанатика.

ЛОКАЛНА ВАСИОНА

ограничена брзином светлости:
„...све, што може да се региструје, креће се
у оквирима ограничавајуће брзине светлости...
Светлости,
управо те Светлости,
у коју верујем
и која је мој Творац!?
До које желим да стигнем
а да не кренем по Тами!?
Не, не могу да се налазим истовремено
и у Европи и у Америци!?”

Скрушено ЈЕСТ латило се психоделичких средстава...
Неочекивано, управо тада се нашло на путу
ка тродимензионалности... Спознало се као нова душа,
добило нови облик, једном речју
постало је ЈЕСТЕ.

ПАВЛИНА ЈОСЕВА

Босе звезде

Од каруца тихо ти буде.
Танка сламка срце ти пали.
Густу сенку ту трешње праве,
а кроз гране небо се плави.

И босонога сусрећеш звезде.
Глас зелен. Жабокрекећу воде.
Нестинарке⁵⁰ се у оку гнезде,
траве ноге ти љубе и кроте.

Черга нека тамо је скрита,
празник, звона и свадбе чека.
Густо млеко под пешкир завито,
жели радост за усне неке.

⁵⁰ Древан бугарски и грчки обичај у Тракији када увече на дан Св. Константина и Јелене људи играју боси по уожареном угљевљу.

Кокодачу две коке од среће.
Греју јаја док бука се чује.
Козунак⁵¹ се на пари окреће.
Свежим дахом те мастика пије.

Галаме да се чује далеко
као псета и баште суседа.
Иза плота провирује неко.
Једна мачка у бари се гледа.

А луна је кружна и велика.
Иза блиских се жбунова креће.
Мала бака са стручком јаглике
и очима већим од среће.

Папуче те чекају код прага.
За голицање ту се крију мрави.
Нема добрих и лоших сви су драги
Моје село је пуно љубави.

ЛАТИНКА – ЗЛАТНА

Симфонија у белом

*„Мој друг – падобран –
Лети заједно самном.“*
Ангар

Желим да сам
твој падобран
отворен.
Од бура да те спасем.
На горе да те узнесем...
Да будем твоје ЈА.

Желим да сам
твој падобран
отворен...

⁵¹ Козунак је слadak обредни хлеб који се у Бугарској традиционално прави за Ускрс.

Земља маште

1.

Сунце,
протежући руке,
лети к мени.

Са чиме палим
Љубав у њему?

2.

Сва
сам покривена
латицама
златним.

Сунце
када ми се
приближи
да ли ће знати
како да се приземљи?...

МИХАИЛ МИЛЧЕВ

Звонце

Трунчица сам, и чак и нисам то,
но атом – необухвата део
овога света неизмерног...
А ипак као звонце брујим,
кад неки космос се расклати...

Случајност

Каква случајност да сам те нашао!
У космичком тајанству да те има,
случајности су нам и бојазни,
да идеш, ал ћеш и ишчезнути
са својственом брзином светлости...

ВЕСЕЛКА ХРИСТОВА

Вилинске песме

Када месец исплива, мајчице,
као пиратски брод...
Долеће Змај троглави, мајчице,
из небеских сенки.
На двери ми лупа, мајчице,
вилинске песме ми пева,
зове ме и мами, мајчице,
да пођем с њим...

Цветове-маште, мајчице,
Змај ми погази.
Радост ми чисту, мајчице,
Змај ми замути.
- Шта тражиш од мене Змају, ти,
и како се зовеш?
- Зовем се Очај, лепотице,
и тебе желим!

Нисам га пустила, мајчице,
не пођох с њиме,
но сваке ноћи, мајчице,
на двери ми лупа.
И сваке ноћи, мајчице,
све горе бива,
а главе његове, мајчице,
пламен бацају.
Прва му глава, мајчице,
Сумња се зове.
Друга му глава, мајчице,
Туга се зове.
Трећа му глава, мајчице,
Страх се назива.

Кажи ми, кажи, мајчице,
како Змаја да отерам?
Научи ме, научи, мајчице,
како Змају да одолим!
Дај ми снагу, мајчице,
двери-мисли да забравим
и с водом-истином, мајчице,
огњеве да му угасим...

Када месец исплива, мајчице,
као пиратски брод,
Змај троглави чека ме, мајчице,
Змај Очајање...

ЗДРАВКА ШЕЈРЕТОВА

Повратак

Зрикавац, гласник Космоса,
Засвирао је тихо у ноћи.
Боже мој зар је сенокос
из моје детиње маште оживео?
Шимшир је из дворишта испливао,
по момачки ми звижди,
али мала девојчица у мени се уобразила,
дрско окрећући леђа свету.
- Сукњице кратка, косице зачешљане,
смирено опроштај потражи од мене.
Казнићу те да будеш велика
без права на повратак у дан детињства.

ТРЕНДАФИЛ ВАСИЛЕВ

Жива песма

Под храста сенку са вољом седам,
Двојнице тада радо узимам.
Ветар дува - а листа свирка је,
да бих почео – то тон ми даје.
Птице и шумови - музику праве,
сваки на песму са другима зове.
Брига ми једна душу изгори,
музика срце ће да отвори.
Тон по тон двојнице узимају
од звукова оне песму стварају.
Са тестијом црноока мала
запамтиће док буде слушала.
Поновиће, док цвет краси чело,
и певаће је тад цело село.

РУЖА ВЕЛЧЕВА

Ослепела сам за Сунцем.

Оглувела за птицама.
Заборавила сам свој глас.
Престала сам да дишем.
Умирем.
Волим ли?
Мрзим ли?...

Дивљи месец

Дивљи месец
се пробија у снове –
твоје усне цртају
моје тело...

Чаролија

Из поцепаног цепа ноћи
месец се изкотрљао.
Ко сребрна пара зазвечи
и са песмом се у реку гњурнуо.

Захватих и отпих гутљај воде.
Омађијана, звони ми душа.
Да ли се славуји у ноћи буде,
да ли ме твој глас у мраку дира?

...

И неосетно иде јутро
на капима росе
остаје само
нејасна успомена
звездани прах
туга
и бол

Моје сунце

Моје сунце није као друга.
Моје сунце греје само за мене.
И лептирасти му зраци
заробљену ме држе нежно.

Моје сунце је сасвим различито.
Има дуге гавраноцрне косе,
по којима се слива месец
на сребрнасте таласе.

То се сунце буди на југу у мору,
али ноћу заспи на северу, до мене.
Загрли ме лептирастим зрацима,
пева мантре за љубав,
пева само за мене...

Елегично расположење

Ове вечери месечина среброока
Тужна лута по звезданом песку. Боса је...
Ветар-немирник јој је украо папуче
И косовима их је везао за трешњу.

Од златне небеске опне озарени
Греју ватрена срца трешања.
Окусих слатке плодове, но у мени
Чудна туга се буди, ка месецу ме понесе...

КРАСИМИРА ЈАНКОВА

* * *

Знаш ли како се
буди Васиона.
Од пламена и духа
сад срце поста она.

И како у њој
Сунца севају.
И њихове се ватре
у светлост разгоревају.

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

И само ко је видео
небеско јој Скровиште
и чуо
њене песме непознате
није узалуд живео.

* * *

Завичај трећа ми планета.
По Земљи ступам са радошћу,
али душа ми је однета
у Космос окупан Светлошћу.

ГЕНОВЕВА ЦАНДЕВА

Ждребац

огњеним копитима
рије предамном
и покушава
да прегази
крхка ми осећања.
Нахраних га
зеленим илузијама,
додахдох стручак
лудог нестрпљења,
а уснама –
гутљај туге.
Подсетила сам га,
да је домаћи коњ
и испратих га.
Да ми гони ветар.

„WITH GEO ON THE REDOUTE” UNDER THE STARS II

Lyrical-poetical creativity of contemporary bulgarian poets Iliana Ilieva, Raicho Rusev Raisyn, Zinaida Chausheva, Maja Mitova, Milcho Kirilov Tsvetkov, Uliana Paskaleva, Conka Hristova, Angel Angelov, Pavlina Joseva, Latinka-Zlatna, Mihail Milchev, Veselka Hristova, Zdravka Shejretova, Trendafil Vasilev, Ruža Velčeva, Krasimira Jankova and Genoveva Candeva and cosmical motives in their verses were analyzed and considered.